

John Searlen nestemäisyys-analogia ja ymmärrettävyyden vaatimus

Psykofyyssisen ongelman ympärillä käyty keskustelu vaikuttaa varsin usein keskittyvän tietoisuuden fysikalistista selitystä pakenevien erityispiirteiden artikuloimiseen. Samalla tavataan tehdä myös selväksi, että ongelma ei suinkaan paikannu itsenäisten mentaalisen ja fysikaalisen kategorian yhteensovittamiseen, vaan mentaalisen paikan löytämiseen fysikaalisen sisältä. Näin on myös John Searlen biologisessa naturalismissa. Hän itse pitää teoriaansa tietoisuuden liittämistä luontoon ratkaisuna psykofyyssisen ongelmaan. Koska mainittu lähtökohta on laajalti hyväksytty, ansaitsee erityisesti Thomas Nagelin psykofyyssisen ongelman ratkaisuyrityksille asettama ymmärrettävyyden vaatimus tulla lähemmin huomioiduksi. Sen mukaan mentaalisen ja fysikaalisen suhde tulee kyetä näkemään välttämättömänä tai ilmeisenä, kun mentaalisen ajatellaan pohjimmiltaan olevan osa fysikaalista todellisuutta. En puutu siihen onko Nagelin esittämä käsitteellisen välineistömme perusteellinen muutos tyydyttävän ratkaisun edellytys. Sen sijaan keskityn hänen argumentaationsa lähtökohtaan, joka korostaa vaatimusta suhteen tekemisestä ymmärrettäväksi. Tämän vaatimuksen täyttämistä pidän oikeutettuna edellytyksenä tyydyttävälle ratkaisulle.

Tarkastelen Searlen biologista naturalismia esimerkkinä ratkaisusta, joka ei ole tyydyttävä nimenomaan tässä mielessä. Tarkastelen lähemmin, miksi sitä tulee pitää riittämättömänä ratkaisuna. Näkemykseni mukaan syy ei ole niinkään Searlen teorian sisäisissä ongelmissa kuten useissa kritiikeissä ajatellaan, vaan siinä, että hänen tarjoamansa ratkaisu ei siitäkään huolimatta ole tyydyttävä, vaikka teoria muutoin olisikin hyväksyttävissä. Biologinen naturalismi ei onnistu tekemään ymmärrettäväksi, miten mentaaliset tilat ovat itse asiassa fysikaalisia tiloja.

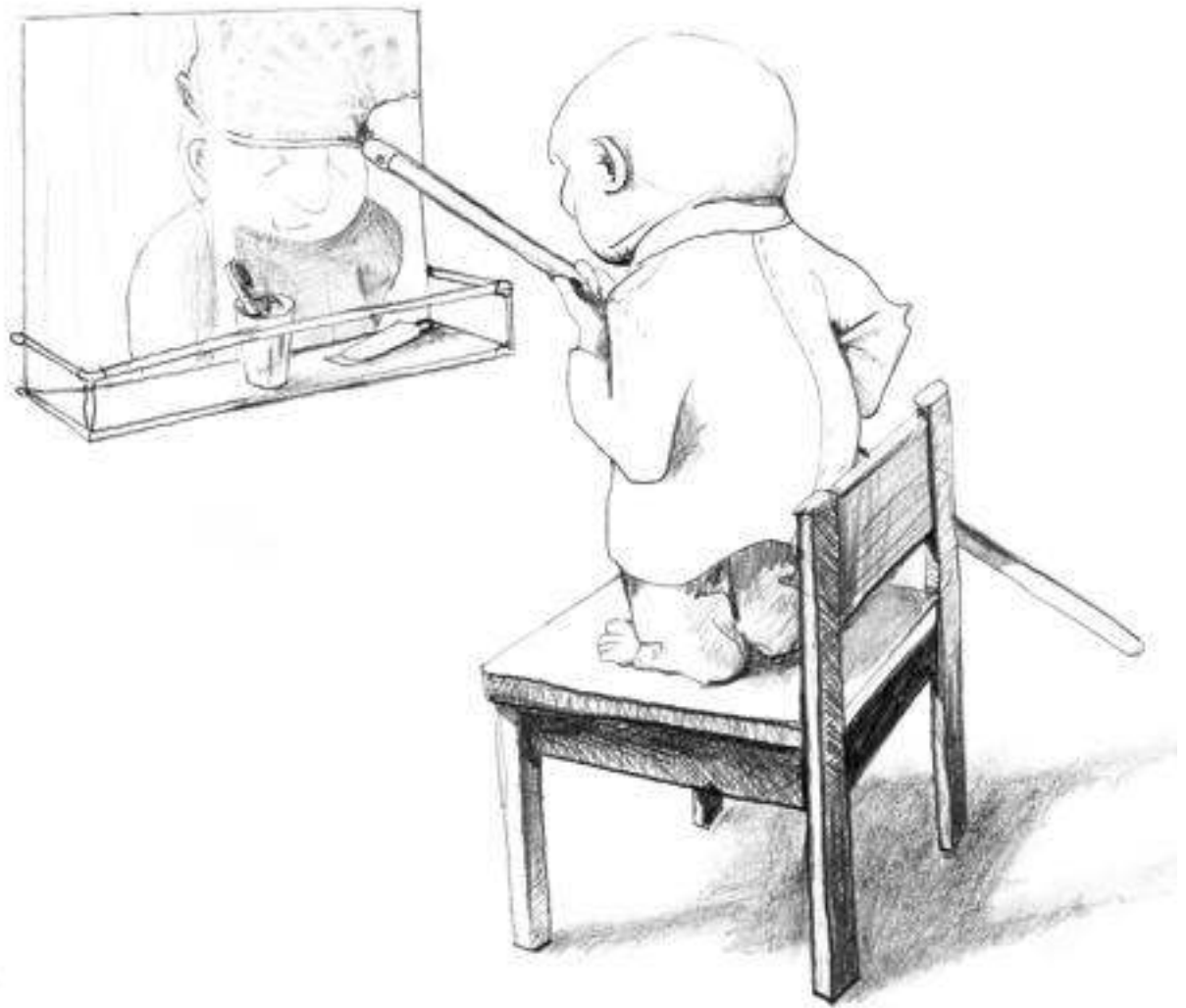
Nagel on esittänyt psykofyyssisen ongelman olevan rakenteeltaan sellainen, ettei todellista mentaalisen ja fysikaalisen suhteen luonteen ymmärrettäväksi tekevää ratkaisua ole tällä hetkellä lainkaan näköpiirissä. Ratkaisun ei tule olla reduktionistinen, vaan tietoisuutta on pidettävä käsitteellisesti redusoitumattomana todellisuuden osana. Mahdollisen ratkaisun on kuitenkin kyettävä tekemään ymmärrettäväksi, miten subjektiivisen ja fysikaalisen välillä voi vallita välttämätön yhteys.¹

Nagel edellyttää, että ollakseen tyydyttävä on selityksen saatava suhde näyttäytymään välttämättömänä (*necessary*). Tällä hän taas näyttää tarkoittavan, että selitystä voidaan pitää tyydyttävänä vain, jos siitä seuraa, ettemme voi kuvitella asian olevan toisin. Tarkoitukseni ei ole kritisoida

Searlea siitä, ettei hänen tietoisuusteoriaansa kykene näyttämään mentaalisen ja fysikaalisen suhdetta juuri tällä tavoin välttämättömänä. Tarkasteluni kannalta on riittävää sitoutua lievempään, Joseph Levenin kuvaamaan ymmärrettäväksi (*intelligible*) tekevän selityksen vaatimukseen. Kuten jäljempänä huomataan Searle pitääkin Nagelin vaatimusta välttämättömän suhteen tekemisestä näkyväksi liian ankarana.

Levenin mukaan on selvää, että jotkin tosiseikat näyttävät satunnaisilta, mutta ne voidaan yhtä kaikki hyväksyä primitiivisinä tosiseikkoina. Tällainen primitiivinen tosiseikka on esimerkiksi gravitaatiiovakion arvo. Emme pidä selitystä kappaleiden putoamisesta riittämättömänä tai käsittämättömänä, vaikka se sisältäisikin viittauksen gravitaatiiovakioon.² On tietenkin myönnettävä, että on äärimmäisen hankalaa muotoilla ymmärrettävyyden kriteeristöä, joka ei jättäisi tilaa rajatapauksille. Vaikuttaa väistämättömältä, että lopulta on kuitenkin vedottava selityksen intuitiiviseen tyydyttävyyteen.

Kappaleiden putoamisen selittämiseen gravitaatiiovakion avulla voidaankin olla intuitiivisesti ja teoreettisesti tyytyväisiä, vaikka putoamisnopeutta määrittävää gravitaatiiovakion arvoa on viime kädessä pidettävä sattumanvaraisena seikkana. Mentaalisen ja fysikaalisen suhteen kuvaamisessa

Kuvitus: Janne Marrola

sen sijaan tällaiseen sattumanvaraisuuteen tyytyminen ei ole samalla tavalla hyväksyttävissä. Levinen mukaan emme nimittäin voi tyytyä pitämään tietoisuuden kaltaista makrotason ilmiötä primitiivisenä tosiseikkana vaan on oikeutettua vaatia elementaarisempaa kuvausta jostain mekaniismista siten, että makrotason ilmiön ilmeneminen on ymmärrettävissä tämän kuvauksen avulla. Tämän ei tarvitse tarkoittaa tasojen välistä reduktiota, mutta vaatimuksesta seuraa, että gravitaatiovakion kaltaisia primitiivisiä tosiseikkoja ei voi hyväksyä esiintyväksi esimerkiksi psykologisten teorioiden alueella. Tietoisuuden tapauksessa tällaista vähimmäiselitystä ei näyttäisi olevan, sillä voimme aina käsittää minkä tahansa fyysikaalisen tilan siten, ettei sen kanssa esiinny mitään mentaalista tilaa.³ Osoittaakseni, ettei Searlen teoria onnistu tekemään mentaalisen ja fyysikaalisen suhteen luonnetta ymmärrettäväksi tarkastelen David Chalmersin esittämiä huomiota epifenomenalismiin loogisesta mahdollisuudesta.

Tietoisuus ja tieteellinen maailmankuva

Searle kiinnittää teoriansa tieteelliseen maailmankuvaan, jonka kulmakivinä hänen mukaansa ovat aineen atomiteoria

ja evoluutioteoria. Nämä tieteelliseen maailmankuvaan kuuluvat kaksi piirrettä ovat niin perustavia, ettei niille Searlen mukaan ole länsimaisen ihmisen näkökulmasta lainkaan kilpailevia vaihtoehtoja.⁴ Searlen ajatus selvästi on, että ne ovat riittäviä perustamaan kiinnekohdan, jota ei voi mielekkäästi kyseenalaistaa. Tietoisuuden paikantaminen luontoon on sen suhteuttamista juuri näihin teorioihin.

Atomiteoria opettaa meille, että maailmassa vallitsee rakennehierarkia, jossa makrotason entiteetit koostuvat mikrotason entiteeteistä, ja nämä edelleen yhä pienemmistä entiteeteistä. Tämä mahdollistaa korkeamman tason ilmiöiden synnyn selittämisen elementaarisempien ilmiöiden avulla. Makrotason ilmiöt ovat siis kausaalisesti selitettävissä viittaamalla mikrotason ilmiöiden toimintaan. Evoluutioteorian avulla ymmärrämme miten evolutionaaristen prosessien tuotokset eli organismit rakentuvat: mikrosysteemit eli solut muodostavat suurempia systeemejä kuten hermostosysteemejä. Tiedyt hermostosysteemit ovat kykeneviä synnyttämään ja ylläpitämään tietoisia tiloja ja prosesseja.⁵ Vasten tällä tavoin muodostunutta laajempaa käsitystämme todellisuuden luonteesta voimme huomata, että tietoisuus on osa samaa systematiikkaa kuin mikä tahansa tavallinen biologinen ilmiö, kuten ruuansulatus tai yhteyttäminen. Searlen mukaan tähän meidän tulee suhtautua tosiasiassa,

vaikka emme yksityiskohtaisesti tiedäkään, miten aivot synnyttävät tietoisuuden.

Mahdollisiin ongelmiin yleisesti hyväksytyyn tieteellisen maailmankuvan määrittelemisessä ei nyt ole tarpeen puuttua, sillä tässä yhteydessä olennaista on huomata, että etsiessään tietoisuuden sijaa luonnossa Searle pyrkii löytämään sen fyysikaalisen kategorian sisältä, ei löytämään sopusointua itsenäisten mentaalisten ja fyysikaalisten ilmiöiden välille. Tällaista psykofyysisen ongelman siirtämistä fyysikaalisen/materiaalisen piiriin voidaan pitää varsin yleisenä asenteena. Searlen kielenkäytössä 'fyysikaalinen' onkin kaikkien sellaisten olioiden ja ilmiöiden epiteetti, joita pidämme olemassa olevina. Hänen mukaansa on perustavalla tavalla virheellistä pohtia monestako perusolioiden luokasta maailma rakentuu.

Searle syyttääkin monismia ja materialismia niin sanotusta käsitteellisestä dualismista. Tällä hän tarkoittaa, että monismi ja materialismi ovat perineet terminologian, jossa mentaalinen vaikuttaa edellyttävän jotain ei-fyysikaalista ja fyysikaalinen jotain ei-mentaalista. Mentaalista ja fyysikaalista kategorioina ei tulisi dualismin tavoin ottaa vakavasti. Searlen käsittelyssä 'fyysikaalinen' trivialisoiuu: kaikki, mitä on syytä pitää olemassa olevana voidaan luokitella fyysikaaliseksi.⁶

Osoittaakseen miten yksinkertaisesta asiasta mentaalisten ja fyysikaalisten ilmiöiden suhteessa viime kädessä on kyse, Searle esittelee usein toistamansa nestemäisyysanalogan. Analogian mukaan tietoisuus on aivojen ylemmän tason ominaisuus samassa mielessä kuin nestemäisyys on toistensa ympäri kiertävien H₂O molekyylien ylemmän tason ominaisuus. Tietoisuus on siis aivojen ominaisuus *samalla tavalla* kuin nestemäisyys on molekyylikokoelman ominaisuus.⁷ Tietoisuuden hyväksyminen biologisena ilmiönä tämän analogian mukaisesti välttää dualismin: koska samanlaisia suhteita kuin aivojen ja tietoisuuden välillä esiintyy luonnossa tuhka tiheään, ei ole mitään syytä olla dualisti mielen suhteen, koska kukaan ei ole dualisti nestemäisyysdenkään suhteen.

Samalla Searle pitää kiinni mentaalisten ilmiöiden ontologisesta redusoitumattomuudesta. Huolimatta siitä, että objektiivisesti olemassa olevat aivot ovat vastuussa subjektiivisten tietoisten tilojen synnystä, tietoisuus ei redusoidu aivotiloihin.⁸ Syytä redusoitumattomuuteen on tietoisuuden tapa olla olemassa ainoastaan subjektiivisesti. Reduktiivisen selittämisen metodina sen sijaan on poistaa ilmiön kuvauksesta juuri subjektiiviset, ensimmäisen persoonan perspektiiviin kuuluvat elementit. Usein toistettu esimerkki menestyksekkäästä reduktiosta on värien määrittäminen valon avulla. Ennen kuin havaittiin värien johtuvan valon heijastumisesta, ne määriteltiin viittaamalla havaittujen subjektiivisiin värikokemuksiin eli tapaan, jolla värit *ilmenevät* havaittavalta. Myöhemmin värit redusoitiin kausaalissa mielessä valon heijastumiseksi. Ontologinen reduktio toteutui eliminoimalla subjektiivinen värikokemus *todellisesta* väristä, joka määriteltiin nyt tietynlaiseksi valon heijastumiseksi. Samalla tavalla lämpö on redusoitu molekyylien liikkeeseen ja ääni ilman molekyylien liikkeeseen.⁹

Tällainen selittäminen ei sovellu tietoisten kokemusten tapaukseen: lämpöä redusoitaessa kiinnostavaa on kokemuksen aiheuttaja, ei kokemus itsessään. Kun kiinnos-

»Searle uskoo, että tietoisuuden biologisen alkuperän korostaminen yhdistettynä maailmassa yleisesti vallitsevaan rakennehierarkiaan sekä lukuisten luonnosta löytyvien fyysikaalinen-mentaalinen-suhteelle analogisten suhteiden esitleminen tekee ilmeiseksi millä tavalla tietoisuus on itse asiassa fyysikaalisen piirre. Searle korostaakin toistuvasti, että tietoisuus on viime kädessä aivojen synnyttämä ja siten aivojen piirre eli tavallinen biologinen ilmiö siinä missä kasvamisen tai yhteyttäminenkin.»

tuksemme kohteena ovat mentaaliset ilmiöt – esimerkiksi kivun kokemus – jako ilmenemiseen ja reaalisuuteen ei toimi samalla tavalla kivun kuin lämmön kohdalla, sillä kivun reaalisuus on nimenomaan sen ilmenemistä. Kun ilmeneminen on reaalisuutta, ei jakoa ilmenemisen ja reaalisuuden välille voi tehdä kadottamatta ilmiötä, jota halutaan selittää.¹⁰ Saamme alunperin tietoa lämmöstä, valosta, nestemäisyydestä, kiinteydestä jne. kokemuksen kautta, mutta jälkepäin määrittelemme ilmiön tavalla, joka tekee sen olemassaolon riippumattomaksi kokemuksesta. Kun kiinnostuksen kohteena on kokemus, ei sitä voi tehdä riippumattomaksi itsestään.

Niinpä Searlen mukaan huomataan, että tietoisuus on poikkeus tästä yleisestä reduktiivisen selittämisen käytännöstä. Se ei kuitenkaan tee tietoisuudesta ilmiönä millään merkittävällä tavalla erityislaatuista. Searle kokee edellä todetun nimittäin ainoastaan osoittavan, että "tietoisuuden redusoitumattomuus on määrittelykäytäntöjemme triviaali seuraus."¹¹ Täten erityislaatuisuus itse asiassa liittyykin metodisiin käytäntöihimme eikä ilmiöön itseensä. Hänen mukaansa redusoitumattomuudesta ei siksi seuraa, ettei tietoisuus olisi osa luonnonjärjestystä, ja ettemme siten voisi liittää sitä laajempaan fyysikaaliseen maailmankuvaamme. Puhuessaan redusoitumattomuudesta Searle siis tarkoittaa ilmiön olevan fyysikaalisten selitysten ulottumattomissa, ei fyysikaalisen todellisuuden ulkopuolella.

Tietoisuus nähdään siis redusoitumattomana todellisuuden piirteenä, mutta samalla hyväksytään sen olevan riippuvainen fyysikaalisesta perustastaan. Tällaisen kokonaiskuvan hyväksymisessä ei searlelaisten lähtökohtien valossa vaikuta olevan mitään ongelmallista. Haasteellista sen sijaan on saavuttaa sellainen selitys aivotoiminnan ja tietoisuuden kokemuksen suhteesta, joka tekisi tuon suhteen ymmärrettäväksi.

Mentaalisen ja fyysikaalisen suhdetta on mielenfilosofiassa pyritty usein jäsentämään supervenienssin käsitteellä. A on supervenientti suhteessa B:hen, kun A:ssa ei voi tapahtua muutosta ilman muutosta B:ssä. Supervenienssisuhde takaa myös, että kaksi keskenään fyysikaalisilta ominaisuuksiltaan identtistä oliota ovat identtisiä myös mentaaliltaan ominaisuuksiltaan. Mentaalisten piirteiden samuus ei kuitenkaan edellytä fyysikaalista samuutta. Supervenienssi siis säilyttää

mentaalisen riippuvaisena fysikaalisesta perustastaan, mutta on väljempi kuin mentaalisten ja fysikaalisten tilojen välinen identiteettisuhde. Se kuitenkin ilmaisee vain kovariaatiosuhdetta mentaalisen ja fysikaalisen välillä ja on yhteensopiva monenlaisten, niin ei-reduktiivisten kuin reduktiivistenkin sitoumusten kanssa. Se ei selitä mentaalisen oletettua fysikaalisuutta.¹² Tämänkaltaisen mentaalisen ja fysikaalisen suhteen analyysi ei täten ole tässä yhteydessä olennaista. Näin on myös siksi, että Searle itse esittää supervenienssin käsitteen tulevan hyödyttömäksi, kun huomaamme fysikaalisen olevan kausaalisesti vastuussa mentaalisten ilmiöiden synnystä.¹³ Hän pyrkii selventämään mentaalisen ja fysikaalisen suhdetta esittelemällä luonnosta löytyviä analogisia suhteita, jotka auttavat meitä ymmärtämään tietoisuuden paikan luonnossa. Tarkoituksenani onkin arvioida Searlen teoriassa keskeisen analogiaväitteen valaisevuutta mentaalisen ymmärtämisessä fysikaalisena.

Searlen ansioksi voidaan ehkä lukea tietoisuuden paikan maailmassa artikuloiminen suhteessa tieteelliseen maailmankuvaan. Sitoutuminen samanaikaisesti tietoisuuden redusoitumattomuuteen ja fysikaalisuuteen kuitenkin säilyttää perustellun huolen siitä, miksi tietoisuus vaikuttaa olevan maailman fysikaalisen konstituution ei-välttämätön seuraus. Tämän huolen poistamiseksi Searle esittelee edellä mainitun analogian nestemäisyydestä.

Nestemäisyysanalogia vs. zombiargumentti

Analogiat luonnontieteen sisältä, kuten nestemäisyydestä ja kiinteydestä, ovat Searlen keskeisin yritys kuvata fysikaalisen organismin ja tietoisien mielen välillä vallitsevaa yhteyttä. Searle uskoo, että tietoisuuden biologisen alkuperän korostaminen yhdistettynä maailmassa yleisesti vallitsevaan rakennehierarkiaan sekä lukuisten luonnosta löytyvien fysikaalinen–mentaalinen-suhteelle analogisten suhteiden esitleminen tekee ilmeiseksi millä tavalla tietoisuus on itse asiassa fysikaalisen piirre. Searle korostaakin toistuvasti, että tietoisuus on viime kädessä aivojen synnyttämä ja siten aivojen piirre eli tavallinen biologinen ilmiö siinä missä kasvaminen tai yhteyttäminenkin.

Kokonaiskuva, jonka Searle luo tietoisuuden paikasta maailmassa on mielekäs. Siihen päädytään kuitenkin pikemmin suostuttelunomaisesti kuin varsinaisesti osoittamalla tietoisuuden paikka luonnossa. Keskeisiltä osiltaan Searlen teoria ei rakennu sellaisille filosofisesti painaville elementeille, jotka voisivat pakottaa pitämään hänen ratkaisuaan tyydyttävänä. Hänen esittämänsä nestemäisyysanalogiaa on siksi perusteltua pitää vakavana yrityksenä tietoisuuden paikan osoittamiseksi. Samoin on perusteltua ajatella, että Searlen analogian tarkoituksena on olla erityisen valaiseva myös siitä syystä, että tietoisuuden ja aivotuominnan suhteesta ei ole olemassa riippumatonta analyysia. Nähdäkseni on itse asiassa mahdollista, että Searle saattaa olla oikeassa korostaessaan tietoisuuden biologisuutta, mutta ettei hän siitä huolimatta onnistu esittämään kaipaamaamme ratkaisua psykofyysisen ongelmaan.

Jälkimmäisen osoittamiseksi tarkastelen David Chalmersin erityisesti suosimaa zombiargumenttia. Sen avulla voidaan huomata Searlen suosima nestemäisyysanalogia

riittämättömäksi kuvaamaan mentaalisen ja fysikaalisen välistä suhdetta. Chalmersin mukaan voimme ilman ajatukseen sisältyvää ristiriitaa kuvitella maailman, joka ei sisällä tietoisuutta, vaikka sen fysikaalinen konstituutio on täsmälleen sama kuin meidän maailmamme. Varsinainen zombiargumentti on tämän ajatuskokeen lokaali versio: on mahdollista käsittää, että minulla on täydellinen fysikaalinen vastinkappale, jonka kaikki (kolmannen persoonan perspektiivistä) havaittavat piirteet ovat identtisiä omiini nähden, mutta tämä vastinkappaleeni on vailla minkäänlaista subjektiivista fenomenaalista todellisuutta.¹⁴ Chalmersin ajatus toisin sanoen on, että fysikaalisen konstituution ei vaikuta sisältyvän mitään sellaista, mikä osoittaisi, että tietoisuus seuraa siitä.

Tähän vaikeuteen ymmärtää fysikaalisen ja mentaalisen suhteen luonne paikantuu myös mahdollisuus havaita puute Searlen teoriassa. Searle myöntää, että hänkin voi kuvitella maailman, jossa kaikki fysikaaliset partikkelit ovat jakautuneet täsmälleen samalla tavalla kuin meidän maailmassamme, ja jossa jokaisella on zombivastinkappaleensa. Hän kuitenkin kiirehtii lisäämään, että tällaiset käsitettävyyteen nojaavat argumentit ovat irrelevantteja, kun kyseessä ovat perustavat biologiset tosiseikat. Kun kyse on tietoisuudesta sellaisena kuin me sen tiedämme eli biologisena ilmiönä, niin mentaaliset tilat syntyvät aivoissa *de facto*. Tietoisuuden poistaminen edellyttäisi siis tosiasiassa fysikaalista muutosta.¹⁵

Searlen ja Chalmersin argumentointistrategiat eroavat toisistaan olennaisesti. Searle pyrkii vakuuttamaan tietoisuuden biologisen perustan ilmeisyydestä ja mielekkyydestä lähtökohtana, ja tekemään siten tietoisuuden olemassaoloa ruotivat teoriat jo lähtökohtaisesti mielettömiksi. Chalmers taas pyrkii korostamaan, että on lähes yhtä mielettöntä ajatella aivojen, harmaan möykyn, olevan vastuusta tietoisuuden synnystä, kuin että se ei ole. Jos aivot kuitenkin on vastuussa tietoisuudesta (kuten Chalmersinkin mukaan on meidän maailmassamme järkevää ajatella), voimme yhtä lailla ajatella termostaattillakin olevan tietoisia tiloja.¹⁶ Lähtökohtien ero on merkittävä. Kumpikin sitoutuu tietoisuuden fysikalistisen selityksen mahdottomuuteen, mutta toisin kuin Searle, Chalmers argumentoi sen puolesta, että tietoisuus ei kuulu fysikaaliseen todellisuuteen missään mielessä.

Chalmersin tarkoituksena on ajatuskokeen avulla siis tarkastella onko käsitettävissä, että fenomenaaliset tilat voitaisiin poistaa maailman kalustuksesta kuitenkin muuttamatta maailman fysikaalista konstituutiota. Zombiargumentti onkin suunnattu fysikalismia vastaan, kun fysikalismilla tarkoitetaan, että fysikaalinen metafysisesti determinoi mentaalisen joko siksi, että mentaalinen on fysikaalista, tai että fysikaalisen ja mentaalisen välillä vallitsee välttämätön supervenienssisuhde. Searle yksinkertaisesti kieltäytyy luottamasta zombiargumenttiin, koska meillä on painavia muita (biologisia) syitä olettaa, että tietoisuus on fysikaalisen piirre. Tarkoitukseni ei ole kyseenalaistaa Searlen positiota niiltä osin kuin se korostaa tietoisuuden biologisuutta, vaan tarkastella sitä sen oletuksen varassa, että se pitää paikkansa. Tästä syystä sovellan ajatuskoetta siten, että se auttaa tarkastelemaan onnistuuko Searle si-

toumuksensa säilyttäen valaisemaan mentaalisen ja fysikaalisen suhdetta.

Searle pitää kiinni väitteistä (i) ja (ii) sekä hyväksyy väitteen (iii):

- (i) Tietoisuus syntyy aivojen toiminnan tuloksena.
- (ii) Tietoisuus on aivojen korkean tason piirre, joka syntyy aivojen toiminnan tuloksena samalla tavalla kuin nestemäisyys on H₂O-molekyylien korkeantasoinen piirre, joka syntyy H₂O-molekyylien toiminnan tuloksena.
- (iii) On kuviteltavissa maailma, jossa kaikki fysikaaliset ominaisuudet säilyvät muuttumattomina, ja jossa aivojen toiminnan tuloksena ei synny tietoisuutta.

Näistä seuraa, että Searlen olisi analogiansa nojalla hyväksyttävä myös seuraava väite:

On kuviteltavissa maailma, jossa kaikki fysikaaliset ominaisuudet säilyvät muuttumattomina, ja jossa H₂O-molekyylien toiminnan tuloksena ei synny nestemäisyyttä. Jos tämä väite pitää paikkansa, on siis kyettävä käsittelemään tilanne, jossa vesimolekyylit niin sanotusti kiertävät toistensa ympärillä kuitenkin olematta nestemäisessä tilassa. Ajatus ei ole varsinaisesti absurdi, vaan kokonaan kuvittelukykyimme ulkopuolella.

Searlen analogia siis pettää. Analogian epäonnistuminen mentaalisen ja fysikaalisen suhteen kuvaamisessa ei tietenkään riitä osoittamaan, että Searle olisi väärässä tietoisuuden paikan suhteen. Selvää kuitenkin on, ettei molekyylien ja nestemäisyyden suhteen ajattelemisen auta lainkaan ymmärtämään mentaalisen ja fysikaalisen suhteen luonnetta. Toisin sanoen Searlen analogia epäonnistuu juuri siinä, missä sen tulisi olla valaiseva.

Searlen teorialle puute on vakava. Jos on niin, että yleisesti ajatellaan tietoisuuden olevan luonnollinen, siis fysikaalinen ilmiö, Searle ei tule teoriassaan kuin toistaneeksi tämän standardinäkemykselle sisäsyntyisen vakaumuksen. Teorian ansioita voi tosin pitää sitä suurempina mitä enemmän uutuusarvoa voi antaa hänen vaatimukselleen ottaa biologiset tosiseikat lähtökohdaksemme.¹⁷

Hyväksyessämme periaatteellisella tasolla Davidsonin asenteen – jotkut tapahtumat ovat mentaalisia, mutta kaikki tapahtumat ovat fysikaalisia¹⁸ – varsinainen psykofyysinen ongelma vaikuttaakin olevan puutteellinen ymmärryksemme mentaalisen ja fysikaalisen suhteesta. Ainakaan emme kykene käsittämään sitä välttämättömänä, kun välttämättömällä Nagelin tapaan tarkoitetaan, ettemme kykene kuvittelemaan asian olevan toisin. Nagelin vaatimuksen mukaan psykofyysisen ongelman todella ratkaisevan teorian tulisi siis tehdä mentaalisen ja fysikaalisen suhteen luonne samaan tapaan ymmärrettäväksi kuin meille on ilmeistä, että nestemäisyys on molekyylien liikkeen välttämätön seuraus.

Vakuuttuneisuuttamme siitä, että mentaalilla tapahtumilla on fysikaalisia ominaisuuksia ei voi pitää ratkaisuna. Tyydyttävän ratkaisun saavuttaminen edellyttäisi Nagelin mukaan radikaalia käsitteellistä muutosta, jota ei tällä hetkellä ole edes näköpiirissä. Ymmärrystä ei voida saavuttaa

»On kuitenkin silmiinpistävää miten Searle jättää tässäkin yhteydessä huomiotta ensimmäisen ja kolmannen persoonan perspektiivien eron, mikä on kiistatta juuri psykofyysisen ongelman erityispiirre.»

soveltamalla analogioita luonnontieteen sisältä, sillä niissä molemmat puolet (esim. molekyylien liike–nestemäisyys) kuuluvat objektiivisten ilmiöiden luokkaan, kun mentaalinen–fysikaalinen-suhteessa edellinen on subjektiivinen, ensimmäisen persoonan perspektiiviin sitoutunut ilmiö. Sen lisäksi, ettemme ymmärrä tätä yhteyttä, Nagelin mukaan meillä ei tällä hetkellä ole edes käsitystä siitä, miten voisimme sen ymmärtää.¹⁹

Ymmärrettävyyden vaatimuksen oikeutus ja perspektiivien ero

Koska Searle on käsitellyt Nagelin huomioita myös eksplisiittisesti, on syytä tarkastella onnistuuko hän osoittamaan ymmärrettävyyden vaatimuksen liioitelluksi.²⁰ Hänen mukaansa psykofyysisen ongelma on ratkaistavissa ja Nagelin huoli tyydyttävän, ilmeiseksi tekevän ratkaisun puutteesta aiheeton. Itse asiassa ongelmaa ei enää filosofisessa mielessä hänen nähdäkseen ole, vaan tietoisuuden ja aivotoiminnan suhteen selvittäminen on siirretty empiiriselle tutkimukselle.²¹

Ensinnäkin Searle ajattelee Nagelin edellyttävän, että olakseen tieteellinen tulee selityksen tehdä ymmärrettäväksi suhteen välttämättömyys. Tämän vaatimuksen hän kyseenalaistaa. Esimerkkinä Searle käyttää käänteisen neliön lakia, joka on gravitaatiovoiman kuvaus, mutta joka ei osoita, miksi on välttämätöntä, että painovoima kohdistuu esimerkiksi ruumiiseemme. Toiseksi 'välttämättömyys', eli ettemme voi kuvitella asian olevan toisin²², saattaa olla seurausta selityksen vakuuttavuudesta. Molekyylien liike–nestemäisyys-selitys ei Searlen mukaan ehkä näyttäytyisi välttämättömänä antiikin tai keskiajan ihmiselle. Niinpä tietoisuuden suhde aivoihin vaikuttaa hämärältä, koska emme tiedä, miten tietoisuus–neurofysiologia-systeemi toimii. Kattava ymmärrys aivojen toiminnasta saattaisi tehdä ilmeiseksi, että aivojen ollessa tietystä tilassa sen täytyy olla myös tietoinen.²³ Tällä tavalla ymmärretty (kausallinen) välttämättömyys on itse asiassa läsnä monissa ilmiöissä: kun näemme jonkun lyöneen kirveellä jalkaansa ja huutavan tuskaisesti, on eräässä mielessä käsittämätöntä, ettei hän kokisi kipua. Kolmas Searlen vastaväitteistä on, ettei Nagelin huomio kerro mitään siitä, miten maailma tosiasiaassa toimii. Se toteaa vain, että suhteessa, jonka toinen puoli on subjektiivinen ja toinen puoli materiaallinen emme kykene mielessämme muodostamaan kuvaa edellisestä. Kahden materiaallisen ilmiön suhteessa sen sijaan voimme subjektiivisesti muodostaa kuvan molemmista puolista. Searlen

mukaan Nagelin argumentti välttämättömänä näyttäytyvän suhteen puuttumisesta osoittaa siten ainoastaan, että emme pääse tietoisuutemme subjektiivisuuden ulkopuolelle, jotta voisimme nähdä sen välttämättömän suhteen materiaaliseen perustaansa. Searle pyrkii siis tekemään Nagelin kannan vähemmän mielekkääksi korostamalla, ettei välttämättömänä näyttäytyvän suhteen puute kerro mitään asioiden todellisuudesta laidasta: jumalalle kaikki suhteet näyttäytyisivät välttämättöminä. Kyse on omasta rajoittuneisuudestamme, jonka voimme mahdollisesti kiertää selvittämällä ne kausaaliset suhteet, jotka ovat osallisina tietoisuuden synnyttämisessä.²⁴

Searle ei nähdäkseni vastaa varsinaiseen haasteeseen. Nagel nimittäin esittää, että meillä on toki kaikki syy olettaa, että mentaalisen ja fyysisen välillä vallitsee välttämätön suhde, joka on käsitteellisesti redusoitumaton – samaan tapaan myös Searle asian näkee. Kyse ei Nagelin mukaan ole siitä, ettemme voisi hyväksyä tietoisuutta pohjimmiltaan fyysisenä. Vakuuttuneisuutta tästä ei kuitenkaan voi pitää riittävänä filosofisena ratkaisuna. Jos mentaalilla tapahtumilla todella on fyysisiä ominaisuuksia, tarvitsemme selityksen miksi mentaalit tapahtumat tarjoavat niille niin vähän jalansijaa.²⁵

Searlen vastaväitteistä ensimmäinen ei paikkansa pitäessäänkään edistä psykofyysisen ongelman ratkeamista, sillä Searle ei voi vaatia, että hänen tietoisuusselityksensä on hyväksyttävä siksi, että hyväksymme myös painovoimaselityksen. On olennaista huomata, että Searle kohdistaa huomionsa siihen, ettei painovoiman kuvaus osoita, *miksi* painovoiman on kohdistuttava ruumiiseemme. Tämä on totta, mutta painovoiman kohdistuminen ruumiiseemme näyttäytyy vähintään ymmärrettävänä, kun hyväksymme esimerkiksi, että se vaikuttaa kaikkiin materiaaliin kappaleisiin, ja että ruumiimme koostuu materiaalisista kappaleista.²⁶ Ymmärtäminen on siis suhteessa laajempaan näkemykseemme todellisuuden luonteesta. Tämä ajatus on myös Searlen oman teorian ytimessä. Hänhän pyrkii poistamaan tietoisuuden ongelman nimenomaan kohdistamalla huomion biologiseen viitekehykseen, jonka perinne on kohdallaan sivuuttanut, tarkoituksenaan tätä uutta taustaa vasten osoittaa miten tietoisuus suhteutuu luontoon.

Niinpä vaikuttaa, että selitystä tulisi voida pitää hyväksyttävänä vasta vasten riittävää yhteisymmärrystä siitä, mikä on selityksellisesti riittävä. Tyytymistä tiettyyn selitykseen ei voi perustella sillä, että voimme löytää joltain osin analogisen selityksen, jota pidämme tyydyttävänä. Vaikka emme vaatisikaan, että selitys näyttäisi suhteen edellä määritellyssä mielessä välttämättömänä, voimme Levinen tavoin edellyttää, että ollakseen tyydyttävä selityksen on kyettävä tekemään ymmärrettäväksi selitettävä ilmiö. Mikä keskeisintä, kysymys ei ole pelkästään 'ymmärrettävyyden', 'tyydyttävyyden' tai 'välttämättömyyden' analysista.

Nagel toteaa aivan oikein, että riippumatta siitä onko meillä tyydyttävää selitystä jollekin ilmiölle, voimme silti nähdä, onko selityksen antaminen mahdollista tieteellisten löydösten avulla. Termit kuten kulta tai veri eivät itsessään kerro mitään mikrofysikaalisesta rakenteesta, mutta sen selvittäminen on näiden aineiden objektiivisen luonteen puolesta mahdollista. Käsitteinä kulta ja veri ovat avoimia yhä tarkemmalle, periaatteessa selityksellisesti tyhjentyville kuvaukselle. Toisaalta meillä on myös sellaisia käsitteitä,

jotka ilmeisellä tavalla sulkevat pois koko joukon piirteitä: tietämällä, että 104 on luku, tiedämme, ettei sillä voi olla harrastuksia. Mentaalisten prosessien suhde fyysikaalisiin asettuu johonkin näiden tapausten välimaastoon. Toisaalta mentaalilla prosesseilla vaikuttaa olevan kausaalisia rooleja kuten kullalla ja verelläkin, mikä viittaa siihen, että ne olisivat fyysikaalisia. Samalla kuitenkin voimme nähdä, etteivät tieteelliset löydökset mahdollista tyhjentyvän selityksen antamista samalla tavalla kuin kullan ja veren kohdalla. Näin on siksi, että toisin kuin missään mahdollisessa vertailukohdassa, meidän tulisi lukea fenomenaliset piirteet fyysikaalisiksi. Näin meidän ei tarvitse tehdä identifioidessamme esimerkiksi värin johonkin fyysikaaliseen, sillä fyysikaaliset piirteet liitämme itse värin, emme värikokemuksen ominaisuuksiksi. Mentaalisilta ilmiöiltä siis puuttuu sellainen lähtökohtainen ote spatiotemporaaliseen maailmaan, joka esitieteellisillä fyysikaalisilla käsitteillä on.²⁷ Tätä samaa ajatusta ilmentää myös alkuperäinen zombiargumentti osoittaessaan, että ajatuskokeen perusteella mikään ei pakota meitä liittämään tietoisuuteen fyysikaalisia piirteitä; päinvastoin, siltä vaikuttaa tyystin puuttuvan yhteys fyysikaaliseen. Näin voimme huomata, että painovoimaselitys, johon Searle vetoaa, ei ole olennaisilta osin analoginen, koska se jättää huomiotta mentaalisten ilmiöiden subjektiivisuuden.

Searlen toisen huomion mukaan välttämättömyys on ehkä seurausta selityksen vakuuttavuudesta. Tiettyssä mielessä juuri tätä tulee vaatiakin. On edellytettävä sellaista (vakuuttavaa) selitystä, joka näyttää suhteen välttämättömänä (tai ainakin ymmärrettävänä). Vaikka Searle olisikin oikeassa väittäessään, että molekyylien liikkeen ja nestemäisyyden suhde ei näyttäytyisi välttämättömänä antiikin ihmiselle, tukisi tämä huomio vaatimusta siitä, että ilmiöön on kyettävä saamaan sellainen ote, jonka avulla selitettävä suhde onnistutaan näkemään ymmärrettävänä tai jopa välttämättömänä. Searle vetoaakin myös mahdolliseen aivojen toiminnan täydelliseen ymmärtämiseen (*full understanding*), mikä saattaisi tehdä ilmeiseksi, että aivojen ollessa tiettyssä tilassa sen täytyy olla myös tietoinen. Tätä hän perustelee sillä, että hyväksymme jo eräänlaisen välttämättömyyden havaittavan (kipu)käyttäytymisen ja subjektiivisen (kipu)kokemuksen välillä.

Tämä ei kuitenkaan juuri auta, sillä tavoitteena on rakentaa näkemys nimenomaan aivojen ja subjektiivisen kokemuksen suhteesta. Huomio, että pidämme käyttäytymisen ja subjektiivisen suhdetta välttämättömänä sellaisissa tapauksissa, joissa tarkastelemme ilmiöitä riittävän kaukaa, tukee kyllä käsitystä tietoisuuden ja aivotoininnan suhteen välttämättömyydestä, mutta itse asiassa vain korostaa tarvetta selityksen saavuttamiseksi, joka tekisi sen myös ymmärrettäväksi. Searle on luonnollisesti oikeassa historiallisen tilanteen vaikutuksesta ongelman ratkaisemisessa tai asettelman kokemisessa ylipäättään ongelmallisena. Esimerkkejä tällaisesta on ylen määrin, ja olisi näköalaton suhtautua omaan aikaamme ikään kuin historiattomana.

On kuitenkin silmiinpistävää miten Searle jättää tässäkin yhteydessä huomiotta ensimmäisen ja kolmannen persoonan perspektiivien eron, mikä on kiistatta juuri psykofyysisen ongelman erityispiirre. Toisaalla hän korostaa, etteivät kaikki olemassa olevat ilmiöt ole olemassa objektiivisesti, vaan osa todellisuudesta on subjektiivista, mutta

tietoisuuden ja aivojen suhteen ymmärtämisen tarkastelemisessa hän jättää tämän piirteen kokonaan huomiotta. Niinpä vetoaminen tulevaisuuden tilanteeseen, sen lisäksi että se on spekulatiivista, ei itsessään voi olla tyydyttävää ilman erillistä analyysia perspektiivien eron vaikutuksesta mentaalisen ja fysikaalisen suhteen ymmärtämisessä.

Vaikuttaakin siltä, että varsinaiseksi vedenjakajaksi muodostuu subjektiivisuuden ja objektiivisuuden, ensimmäisen ja kolmannen persoonan perspektiivien yhteensovittamattomuus. Jos tämä pitää paikkansa, ei viime kädessä olekaan kyse siitä, miten hyvin tunnemme aivojen toiminnan, vaan siitä, että aivot ovat yhtä kaikki jotain objektiivista, joka vaikuttaa olevan vastuussa subjektiivisesta. Searlen kolmannen vastaväitteen mukaan tämä ei kerro kuitenkaan mitään siitä, miten maailma tosiasiallisesti toimii. Searle on oikeassa, mutta sikäli kuin haluamme tietää miten se toimii tai toimiiko se kuten Searle sanoo, on oikeutettua vaatia mentaalisen ja fysikaalisen suhteen ymmärrettäväksi tekevää selitystä. Jättämällä analysoimatta perspektiivien eron merkityksen sille, ettemme koe mentaalisen ja fysikaalisen suhdetta samalla tavalla ymmärrettävänä kuin kahden eri tason fysikaalisen ilmiön välistä suhdetta Searle jättää meidät tilanteeseen, jossa fysikaalinen todellisuus sisältää subjektiivisen osatekijän, jonka suhde muuhun fysikaaliseen näyttää lopulta irrallisena.

Lopuksi

Argumentit ymmärrettävyyden vaatimuksen puolesta (Levine & Nagel) on suunnattu materialismia ja fysikalismia vastaan. Searle taas eksplisiittisesti kieltää edustavansa tyypillistä fysikalismia (*standard physicalism*).²⁸ Ero ei kuitenkaan paikannu erimielisyyteen fysikalismien perussitoumuksessa, vaan siihen fysikalismien piirteeseen, josta Searlen mukaan seuraa, että subjektiivisten ilmiöiden olemassaolon myöntäminen olisi ristiriidassa nykyaikaisen tieteellisen maailmankuvan kanssa. Hänen mukaansa tyypillinen fysikalisti ei voi myöntää subjektiivisten mentaalisten tilojen olevan aivojen korkean tason piirteitä, jotka aivotoiminta aiheuttaa.²⁹ Tällä Searle jälleen kerran haluaa korostaa lähestymisensä biologistisuutta. Kuitenkin riippumatta tästä erosta, jonka Searle tyypillisen fysikalismien ja biologisen naturalismien välille tekee, ymmärrettävyyden vaatimus kohdistuu myös Searlen teoriaan. Hän ei pyri erottautumaan fysikalismista siitä syystä, että voisi siten välttää kohtamasta ymmärrettävyyden vaatimusta tai pystyisi siihen paremmin vastaamaan.

Olenaisinta näet on, että Searle pitää tietoisuutta fysikaalisena ilmiönä (siinä mielessä, että se aiheutuu ja realisoituu fysikaalisessa), joka on kuitenkin ontologisesti palautumaton tämän perustansa ominaisuuksiin. Tämä tarkoittaa, että tietoisuuden tapauksessa on mahdotonta tehdä sellaista tieteellistä löydöstä, jonka johdosta sanoisimme, että tietoisuus ei olekaan sitä miltä se näyttää tai mitä luulimme sen olevan, vaan tosiasiallisesti jotain muuta (esim. aivojen sähkökemian). Mentaalinen on kyllä kausaalissa mielessä redusoituva, mutta toisin kuin usein ajatellaan Searlen mukaan kausaalinen reduktio ei johda ontologiseen reduktioon. Kuten edellä todettiin, tämä johtuu reduktio-

selitysten kykenemättömyydestä päteä subjektiivisiin ilmiöihin. Saatoimme kuitenkin huomata, ettei tietoisuuden biologisuuden hyväksyminen tuo mukanaan vastausta, joka näyttäisi tietoisuuden ja aivotoiminnan suhteen ymmärrettävänä. Asia tuntuukin olevan niin, että tietoisuuden vertaaminen muihin biologisiin ilmiöihin vihjaa pikemmin siihen, että kyseessä on epätavallinen (biologinen) ilmiö.

Erityisesti Nagelin edustama positio korostaa, että voimme hyväksyä ei-reduktionistisen fysikalismien, mutta meille jää yhä hämäräksi, miten se voi olla totta. Se ei siis onnistu täyttämään ymmärrettävyyden vaatimusta. Tämä vaikuttaa johtuvan siitä, että todellisuus ei ole kokonaan objektiivinen, vaan osa siitä on subjektiivista – seikka, jota myös Searle korostaa. Tämä tuo parhaimmillaan ulottuvillemme syyn siihen miksi emme saavuta ymmärrettävyyttä, mutta ei poista selityksen tarvetta.

Levine toteaa, ettei meillä ole riippumatonta kriteeristöä sille milloin jokin ilmiö on tehty ymmärrettäväksi.³⁰ Vaihtoehtona, johon Searle nähdäkseni implisiittisesti tarttuinkin, on väittää, että mentaalisten tilojen fysikaalisuus on primitiivinen tosiseikka siinä missä H₂O-molekyylien liike on riittävä tyhjentävästi selittämään nestemäisyyden. Voi tietenkin olla, että nestemäisyydelle on olemassa useita tarkempia ja perusteellisempia selityksiä. Tämä pätee luonnollisesti myös mentaalisen tapauksessa. Edellä voitiin kuitenkin huomata, että tietoisuuden ja fysikaalisen suhde – sellaisenaan kuin Searle sen analogiansa avulla esittää – sallii tilanteen, jossa fysikaalisesta ei seuraa mentaalista; ja nimenomaan siten, ettei ajatuskoe edellytä muutosta meidän maailmamme fysikaaliseen konstituutioon.³¹ Sama ei toteudu nestemäisyyden kohdalla. Jos tämä ymmärrettävyyteen liittyvä ero näiden tapausten välillä on pelkästään näennäinen oman rajoittuneisuutemme vuoksi, vähintäänkin tämä mentaalisen ja fysikaalisen suhteeseen liittyvä näennäinen irrallisuus tulisi onnistua selittämään merkitysettömäksi.

Lopuksi on vielä syytä toistaa, että tyydyttävän selityksen täsmällisten kriteerien määrittäminen on hankalaa. Tästä syystä on tärkeää korostaa, että nestemäisyysanalogia epäonnistuu mentaalisen ja fysikaalisen suhteen valaisemisessa ilmeisellä tavalla. Kuten saatoimme huomata, se asettuu ymmärrettäväksi tekemisen mielessä fysikaalinen-mentaalinen-suhteen kanssa enemmän vastakkain kuin kuvaa sitä: se ei auta ymmärtämään suhdetta paremmin, vaan pikemmin korostaa, miten poikkeuksellisesta suhteesta siinä vaikuttaisi olevan kyse. Juuri ymmärrettävyyden osalta molekyylit-nestemäisyys ja fysikaalinen-mentaalinen (aivot-tietoisuus) näyttävätkin edustavan vastakkaisia ääripäitä. Searle ei eksplisiittisesti ota kantaa juuri tähän huomioon, mutta on luultavaa, että hänen biologistinen näkökulmansa on tarkoitettu sellaiseksi perinteeseen nähden uudeksi viitekehyykseksi, joka onnistuu täyttämään myös ymmärrettävyyden vaatimuksen toteamalla joukon biologisia tosiasioita.

Mikäli Nagel on oikeassa väitteissään tämänhetkisen käsitteellisen välineistömme vajavaisuudesta, kohtaavat luonnollisesti biologisen naturalismien lisäksi myös lukuisat muut tietoisuusteorioiden saman vaikeuden, sillä hänen mukaansa kyse on yleisestä ja perustavasta ensimmäisen ja kolmannen persoonan perspektiivien eroon pohjautuvasta ongelmasta.

Tässä olen keskittynyt Nagelin teoriaan sisältyvän ymmärrettävyyden vaatimuksen valossa tarkastelemaan Searlen antaman ratkaisun tyydyttävyyttä. Tarkoitukseni on ollut osoittaa, että Searlen teorialle ymmärrettävyyden puute on vakava, sillä hänen päämääränään on osoittaa tietoisuuden paikka luonnossa. Keskeisin esimerkki tavasta, jolla meidän tulisi ymmärtää tietoisuuden suhde fysikaaliseen perustaansa on analogia nestemäisyyden ja vesimolekyylien suhteesta. Soveltamalla zombiajatuskoetta voitiin kuitenkin huomata, että nestemäisyysanalogia epäonnistuu täsmälleen tässä ymmärrettäväksi tekemisen pyrkimyksessään.³²

Viitteet

1. Nagel 1998, 337-338.
2. Levine 1983, 358.
3. Levine 1983, 358-359.
4. Searle 1992, 86.
5. Searle 1992, 89.
6. Tim Crane (2001, 43-48) on tehnyt tarpeellisia tarkennuksia siihen, mitä fysikaalisella voidaan mielekkäästi tarkoittaa. Hänen mukaansa termin 'fysikaalinen' tulee viitata vain fysiikkatieteen tutkimuskohteeseen, ja se on siten erotettava 'materiaalisesta'. Fysiikan on ajateltava olevan periaatteessa kattava (*complete*) siinä mielessä, että se ei jätä mitään aitoja syitä kuvauksiensa ulkopuolelle. Searlen mukaan tietoisuuden ontologisesta redusoitumattomuudesta ei ole mitään tieteellisiä seurauksia, koska tietoisuus voidaan kausaalisesti palauttaa aivotointoihin. Hän hylkää fysikalismia kuitenkin siitä syystä, että tyypillinen fysikalismi hänen mukaansa implisiittisesti kieltää tietoisuuden olemassaolon sekä sitoutuu virheelliseen käsitykseen kausaatiosta. (1995, 220-221.) Näillä varauksilla voidaan Searleakin pitää fysikalistina.
7. Searle 1992, 14; 1997, 18; 1994, 545.
8. Searlen mukaan tietoisuus ei ontologisessa mielessä redusoitu mihinkään muuhunkaan, edes periaatteessa. Kyse on toisaalta tietoisuuden olemassa olemisen tavasta, toisaalta reduktiivisen selittämisen käytännöistä. Yhdessä nämä tekevät reduktiivisen selittämisen mahdottomaksi. Searle kuitenkin samalla korostaa, että kausaalisessa mielessä on ilmeistä, että aivot ovat vastuussa tietoisuuden olemassaolosta. (ks. Searle 1997, 212) Huomionarvoista on, että Searlen mukaan kausaalisesta reduktiosta ei seuraa ontologista reduktiota.
9. Searle 1992, 115.
10. Searle 1992, 121-122.
11. Searle 1992, 122. Searlen kielenkäytössä tietoisuus on redusoitumaton siinä mielessä, että se kuuluu reduktiivisten käytäntöjemme piiriin ulkopuolelle. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää johtuuko tämä ulkopuolelle jääminen tietoisuuden vai reduktioselitysten erityislaadusta. Searle väittää, että kyse on lähinnä reduktioselitysten piirteestä, ja että tietoisuus sen sijaan tulee lukea maailman normaaliin kalustukseen. David Chalmers (1996, 371) kuitenkin väittää Searlen asettavan asiat takaperin. Chalmersin mukaan määrittelykäytäntömme ovat itse asiassa seurausta tietoisuuden redusoitumattomuudesta. Kuten edellä huomattiin, reduktion mahdollisuus edellyttää subjektiivista kokemusta, joka uudelleen määrittellään. Tietoisuuden redusoitumattomuus vaikuttaisi siis olevan pikemmin käytäntöjemme edellytys, eikä toisinpäin. Chalmers kuitenkin selvästi käyttää termiä 'redusoitumaton' kuvaamaan ilmiön ominaisuutta, siis tietoisuuden erityispiirrettä, joka sillä on käsitteellistämistavoistamme riippumatta. Chalmers siis käyttää redusoitumattomuutta subjektiivisen synonyymina. Searlille redusoitumattomuus taas määrittyy redusoitumattomuudesta käsin: ei ole ilmiön sisäsyntyinen ominaisuus olla redusoitumaton tai redusoituva, vaan tämä ominaisuus kiinnitetään siihen riippuen siitä, miten se suhteutuu siitä itsestä täysin riippumattomiin määrittelykäytäntöihimme. Mielenkiintoisempaa Searlen teorian arvioimisen kannalta onkin tarkastella mitä seurauksia on tietoisuuden subjektiivisesta olemassaolosta. Subjektiivisuutta voidaan nimittäin syyllä pitää tietoisuuden sisäsyntyisenä ominaisuutena, erotuksena redusoitumattomuuteen, joka kuvaa ilmiön suhdetta tiettyyn käytäntöön.
12. ks. Kim 1998, 13-15.
13. Searle 1992, 126.
14. Chalmers 1996, 96.

15. Searle 1997, 147, 174.
16. Chalmers 1997, 165-166.
17. Searle ihmettelee – ehkä oikeutetustikin – mm. komputationalismin antibiologistisia sitoumuksia. Tietoisuuteen suhtaututaan abstraktina asiana, jonka luonnetta pidetään riippumattomana sen fysikaalisesta perustasta. Searle kysyykin, miksei kukaan sano samaa ruuansulatuksesta. (Searle 1997, 190, 192.)
18. Davidson 1970, 214.
19. Nagel 1998, 338.
20. Searle 1992, 100.
21. Searle 1995, 220.
22. Searle (1992, 101) toteaa itsekin välttämättömyydestä: "The molecular theory does more than show that systems of H₂O molecules will be liquid under certain conditions; rather it shows why the system *has to be* in a liquid form".
23. On mielenkiintoista huomata, että Epikuroksen (n. 341-270 eKr.) mukaan kaste syntyy ilmasta peräisin olevien hiukkasten kohdatessa toisensa, kuura syntyy näiden kastehiukkasten jähmettyessä tietyllä tavalla kylmän ilman läheisyyden vuoksi ja jää syntyy vedessä olevien hiukkasten yhdistyessä (Diogenes Laertios 2002, 399-400). Molekyyli-nestemäisyysmallin mukaisen selityksen hyväksyminen siis tuskin tarvitsee tuekseen juuri nykyaikaisen tieteellisen maailman kuvan taustaoletuksia. Subjektiivisen ja objektiivisen ilmiön välisen suhteen ymmärtäminen sen sijaan ei ehkä ylipäätään olennaisesti riipu luonnontieteen tulosten tuntemuksesta. Tästä enemmän jäljempänä.
24. Searle 1992, 101-102.
25. Nagel 1998, 337, 339.
26. Samaan tapaan tietysti tietoisuuden ja aivojen suhde on välttämätön, jos hyväksytään, että tietoisuus välttämättä syntyy tietyistä fysikaalisesta perustasta. Jos zombi on ajatusmahdollisuus, niin miksei myös se, että painovoima ei kohdistu kaikkiin materiaaliin partikkeleihin jossain toisessa mahdollisessa maailmassa? Jälkimmäinen eroaa edellisestä siinä olennaisessa suhteessa, että tuolloin kuvittelemme fysikaalisen muutoksen tämän maailman konstituutioon. Ajatus zombista sen sijaan on konsistentti tämän maailman fysikaalisen konstituution kanssa. Tästä syystä juuri tietoisuuden fysikaalisuutta on erityisen vaikea hyväksyä arbitraarisena primitiivisenä toiseikkana.
27. Nagel 1998, 339.
28. Searle 1995, 221.
29. Searle 1995, 221.
30. Levine 1983, 358.
31. Jos mentaalinen on fysikaalista, edellyttää mentaalisen poistaminen tietenkin muutosta tämän maailman fysikaalisessa konstituutiosta. Ajatuskokeen nojalla tältä ei kuitenkaan vaikutta, ja siksi se alleviivaa, ettemme ymmärrä miten mentaalinen on fysikaalista.
32. Kiitän Marko Kettusta, Arto Laitista, Tuukka Tannista ja Mikko Yrjönsuurta arvokkaista neuvoista ja kommentteista.

Kirjallisuus

- Chalmers, David, *The Conscious Mind*. Oxford University Press, Oxford 1996.
- Chalmers, David, A Reply to Searle. Teoksessa Searle, John, *The Mystery of Consciousness*. The New York Review of Books, New York 1997, 163-167.
- Crane, Tim, *Elements of Mind*. Oxford University Press, Oxford 2001.
- Davidson, Donald, *Mental Events*. Teoksessa Davidson, Donald, *Essays on Actions and Events*. Clarendon Press, Oxford 1980.
- Laertios, Diogenes, *Merkittävien filosofien elämät ja opit*. suom. Marke Ahonen. Summa, Helsinki 2002.
- Kim, Jaegwon, *Mind in a Physical World*. The MIT Press, Cambridge, Mass. 1998.
- Levine, Joseph, Materialism and Qualia: The Explanatory Gap. *Pacific Philosophical Quarterly* 64, 1983, 354-361.
- Nagel, Thomas, Conceiving the Impossible and the Mind-Body Problem. *Philosophy* 285, 1998, 337-352.
- Searle, John, *The Rediscovery of the Mind*. MIT Press, Cambridge 1992.
- Searle, John R., Teoksessa Samuel Guttenplan (toim.), *A Companion to the Philosophy of Mind*. Blackwell, Oxford 1994, 544-550.
- Searle, John, Consciousness, the Brain and the Connection Principle: A Reply. *Philosophy and Phenomenological Research* 1, 1995, 217-232.
- Searle, John, *The Mystery of Consciousness*. The New York Review of Books, New York 1997.